

Mestna občina Celje
Komisija Mladi za Celje

Osnovnošolci v primežu pedsodkov

RAZISKOVALNA NALOGA

AVTORICI

Gaja Ramšak
Arabela Kostanjevec

MENTORICA

Petra Galič, prof. slovenščine

Celje, marec 2021

OŠ Hudinja
Mariborska 125, Celje

Osnovnošolci v primežu predsodkov

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorici:

Gaja Ramšak, 7. b

Arabela Kostanjevec, 7. b

Mentorica:

Petra Galič, prof. slovenščine

Lektorica:

Petra Galič, prof. slovenščine

Mestna občina Celje, Mladi za Celje
Celje, 2021

KAZALO

KAZALO	3
KAZALO TABEL IN GRAFIKONOV	4
POVZETEK	5
1 UVOD	6
1.1 Opredelitev področja in opis problema.....	6
1.2 Namen raziskovalne naloge.....	7
1.3 Opredelitev raziskovalnega vprašanja in hipotez.....	7
1.4 Metode raziskovanja	8
1.4.1 Metoda dela z viri in literaturo	8
1.4.2 Metoda anketiranja	8
1.4.3 Metoda obdelave podatkov in njihova interpretacija	9
2 TEORETIČNE OSNOVE	10
2.1 Opredelitev pojmov – predsodek in stereotip.....	10
2.2 Izvor predsodkov	11
2.3 Izražanje predsodkov	12
2.4 Zmanjševanje predsodkov.....	13
2.5 Predsodki, povezani s pojavom Covid-19.....	13
3 OSREDNJI DEL	15
3.1 Predstavitve raziskovalnih rezultatov	15
3.1.1 Vzorec anketirancev	15
3.1.2 Rezultati statistične obdelave podatkov	17
4 DISKUSIJA	25
5 ZAKLJUČEK	27
6 VIRI IN LITERATURA	28
6.1 Pisni viri.....	28
6.2 Elektronski viri.....	28
7 PRILOGA	29

KAZALO TABEL IN GRAFIKONOV

Tabela 1: Število anketiranih.....	15
Tabela 2: Število anketiranih po razredih	16
Tabela 3: Poznavanje razlik med predsodkom in stereotipom	17
Tabela 4: Pravilne rešitve poznavanja razlik med predsodkom in stereotipom	17
Tabela 5: Žrtve predsodkov	18
Tabela 6: Doživljanje predsodkov.....	19
Tabela 7: Kraj doživljanja predsodkov.....	20
Tabela 8: Vir izražanja predsodkov.....	21
Tabela 9: Vrste predsodkov pri anketiranih učencih	21
Tabela 10: Vplivi na predsodke	24
Graf 1: Število anketiranih	15
Graf 2: Število anketiranih po razredih.....	16
Graf 3: Poznavanje razlik med predsodkom in stereotipom.....	17
Graf 4: Žrtve predsodkov.....	18
Graf 5: Doživljanje predsodkov	19
Graf 6: Kraj doživljanja predsodkov	20
Graf 7: Vir izražanja predsodkov	21
Graf 8: Vrste predsodkov pri anketiranih učencih	22
Graf 9: Prebolevnost s Covid-19	23
Graf 10: Izražanje predsodkov v zvezi s covid-19	23
Graf 11: Vplivi na predsodke.....	24

POVZETEK

Predsodki segajo v vsa področja družbenega življenja. Izražamo jih skozi vsakdanji govor, fraze, šale, dvoumnosti. Najdemo jih v javnem govoru; v medijih, filmih, popularni kulturi, v političnih, državnih institucijah, tudi v znanosti in kulturi. Kažejo se predvsem v nespoštljivem, nestrpnem, ponižujočem ali prezirljivem odnosu do drugih in drugačnih; do pripadnikov drugih narodov, etničnih skupnosti, ras, kultur, do oseb z drugačnimi načini življenja, religioznimi, spolnimi usmeritvami. V raziskovalnem delu nas bo zanimalo, kako se osnovnošolci druge in tretje triade naše šole spopadajo z njimi, ali so že bili kdaj žrtve le-teh in če jih sploh prepoznajo. V duhu aktualnosti razmer nas je zanimalo tudi, ali se predsodki kažejo tudi v povezavi s tistimi, ki so že preboleli koronavirusno bolezen. Ugotovili sva, da učenci naše šole zelo slabo poznajo razliko med predsodkom in stereotipom. Le četrtnina anketiranih je bila žrtev predsodkov, ki so bili izraženi v največji meri s strani sošolcev v šoli, in sicer tako, da so bili največkrat žrtve posmeha, širjenja neresnic, šal o njih ipd. 44 % anketiranih učencev naše šole nima predsodkov, med preostalimi 56 % pa jih ima 17 % predsodek do veganov. 8 % tistih, ki so preživeli bolezen covid-19 ali pa poznajo koga, ki ga je preživel, so zaznali, da so se jih ljudje izogibali.

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Današnje družbeno življenje in naš vsakdanji svet prežemajo številna stališča in prepričanja, polna predsodkov. Le-ti so lahko vzrok za številna nesoglasja, nasilja med posamezniki in različnimi družbenimi skupinami. To področje zajema zelo velik spekter različnih opredelitev, kaj so predsodki, katere vrste predsodkov poznamo, kaj vpliva na oblikovanje predsodkov in kako se spopadati z njimi. Dejstvo pa je, da imajo predsodki velik vpliv na življenje posameznika, saj vplivajo na njegovo vedenje, kako razmišljajo, kako čutijo in kako doživljajo svet okrog sebe v najširšem smislu. Najbolj zastrašujoče pa je, da jih uporabljamo na nezaveden način, postanejo avtomatizirani in dajejo človeku občutek zadoščenja. Predsodki lahko tudi pozitivno vplivajo na posameznika, tako da mu omogočajo neko stabilnost pri reagiranju na okolje, vendar pa kaj hitro lahko postanejo negativni, ko vodijo do nasilja med ljudmi, ki so polni negativnih predsodkov. Pojem predsodkov se povezuje s številnimi drugimi pojmi – stereotipi, stališča, nestrpnost, stigma, sprejemanje drugačnosti itd.

Predsodki so stališča, ki niso upravičena, zanje ne najdemo ustreznih argumentov in jih ne moremo preveriti. Pogojeni so z močnimi čustvi. Pravimo, da se prenašajo iz roda v rod, ter da se spreminjajo skozi prostor in čas. Močan vpliv na nastanek predsodkov imajo politiki, mediji, vzgojno-izobraževalne institucije ter družina. Najpogosteje se kažejo do pripadnikov drugih narodov, etničnih skupnosti, ras, kultur, bolnih ter do oseb z drugačnim načinom življenja ter različnimi religioznimi in spolnimi usmeritvami. Stereotipi pa so sodbe o vseh in zaradi svoje ohlapnosti in splošnosti ne ustrezajo stvarnosti. Ne upoštevajo individualnih razlik in družbenih sprememb. Poudarjajo tipične in izrazite poteze drugih, ki so za nas pomembne. Predsodki in stereotipi pa vplivajo na pojav diskriminacije (Ule, 2004).

Z izbruhom koronavirusa so se pojavili številni primeri predsodkov in posledično diskriminacije¹ po svetu in tudi pri nas. Do tega prihaja, ker gre za novo bolezen, o kateri je še veliko neznanega, ker se pogosto bojimo neznanega in ta strah se zlahka poveže z drugačnimi.

Tema o predsodkih in stereotipih je zelo občutljiva, saj ljudje težka priznajo, da imajo ob nekaterih vprašanih zadržke, da nasprotujejo nekaterim pravicam »drugačnih«.

¹ **Diskriminacija ali nestrpnost** je vrsta obnašanja, ki se pogosto pojavi kot posledica predsodkov. Dojema se kot namerna nestrpnost, usmerjena proti določeni skupini ljudi. Za posameznika so posledice diskriminacije predvsem čustvene narave (občuti tesnobo, žalost, stres, depresijo, nemotiviranost, prehranjevalne motnje, duševne motnje ...). Dolgotrajna diskriminacija lahko vodi do sovraštva do ljudi, zlorabe substanc, na izobrazbo, zaposlitev itd.

Za temo tokratne raziskovalne naloge sva izbrali naslov *Osnovnošolci v primežu predsodkov*, ker naju je zanimalo, kako so učenci naše šole vpeti v to področje, o katerem se sicer pogovarjajo že v 4. in 5. razredu pri predmetu Družba ter v 7. razredu pri Državljanški in domovinski kulturi in etiki, vendar še vedno ostaja to tabu tema, o kateri govorimo še vedno z nekim zadržkom.

1.2 Namen raziskovalne naloge

Namen naše raziskovalne naloge je natančneje predstaviti, kaj so predsodki, katere vrste predsodkov poznamo, predvsem pa ugotoviti, kako se učenci 2. in 3. triade soočajo z njimi, ali jih sploh prepoznajo oz. jih ločijo od stereotipov, in tudi raziskati, katere predsodke imajo sami. Samo raziskavo smo aktualizirali tudi s področjem epidemije, v kateri smo se znašli, zato smo ugotavljali predsodke do obolelih s koronavirusno boleznijo.

1.3 Opredelitev raziskovalnega vprašanja in hipotez

V okviru našega raziskovalnega dela smo ves čas raziskovanja zasledovali cilj, ki nam je dal odgovore na naslednja vprašanja:

- Ali učenci ločijo predsodke od stereotipov?
- Ali so bili učenci kdaj žrtve predsodkov, kje se je to zgodilo in kako se je to odražalo?
- Od koga so bili deležni nestrpnega vedenja ?
- Ali imajo tudi sami predsodke do drugačnih in kateri so ti predsodki?
- Ali so se v času epidemije koronavirusa učenci srečali tudi s predsodki do obolelih s to boleznijo?

Tako smo na podlagi prvotno zastavljenih vprašanj postavili štiri hipoteze:

H1: Učenci zelo težko najdejo razlike med predsodki in stereotipi.

H2: Več kot polovica anketiranih učencev je bila žrtev predsodkov, ki so se največkrat zgodili v šoli s strani sošolcev, kjer so jih učenci izločali iz družbe, se jih izogibali in na ta način vršili nanje psihični pritisk.

H3: Več kot 70 % anketiranih učencev ima tudi sami predsodke do drugačnih, kjer prednjačijo predsodki do drugih ras in ver.

H4: Anketirani učenci niso zaznali predsodkov do ljudi, ki so bili okuženi s koronavirusom.

1.4 Metode raziskovanja

Pri najinem raziskovalnem delu sva uporabili naslednje metode dela:

- metoda dela z viri in literaturo,
- metoda anketiranja,
- metoda obdelave podatkov in njihove interpretacije.

1.4.1 Metoda dela z viri in literaturo

Prvi korak pri najinem delu je bil zbiranje primerne literature, ki nama je dalo osnovno znanje z najinega predmetnega področja raziskave. Po posvetovanju z mentorico sva jo s pomočjo Cobiss-a² poiskali v Osrednji knjižnici Celje, na Oddelku za študij. Pomoč sva poiskali tudi na medmrežju.

1.4.2 Metoda anketiranja

Za namen raziskave smo s pomočjo teorije in predhodnih raziskav o predsodkih sestavili vprašalnik ter ga s pomočjo spletnega orodja 1KA in šolske spletne učilnice posredovali učencem od 4. do 9. razreda. Vprašalnik je bil sestavljen iz devetih vprašanj. Prvi del vprašalnika je zajemal osnovne podatke o spolu, starosti ter razredu anketirancev, preostali del pa je zajemal podatke, ki smo jih pridobili z zaprtim tipom

² Kooperativni online bibliografski sistem in servis, Virtualna knjižnica Slovenije.

vprašanj. Učencem pa smo ponudili tudi možnost, da sami dopišejo svoje odgovore. Ankete so bile anonimne, iz česar sklepava, da so učenci navajali iskrene podatke o spraševani temi.

1.4.3 Metoda obdelave podatkov in njihova interpretacija

Metoda anketiranja nama je služila pri empiričnem delu naše raziskave. Anketni vprašalnik, ki sva ga sestavili, sva razdelili med učence od 4. do 9. razreda Osnovne šole Hudinja. Anketa je bila izvedena s pomočjo spletnega orodja 1KA, reševalo jo je 363 učencev, vendar je bilo uporabnih le 270 anketnih vprašalnikov.

2 TEORETIČNE OSNOVE

2.1 Opredelitev pojmov – predsodek in stereotip

PREDSODEK

Slovar slovenskega knjižnega jezika predsodek definira tako:

predsódek-dka m (ô) *negativen, odklonilen odnos do koga ali česa, neodvisen od izkustva*: to je le predsodek; imeti najrazličnejše predsodke; niso bili obremenjeni s predsodki / ekspr. otrešel, znebil se je vseh predsodkov / ideološki, moralni predsodek; zaradi rasnih predsodkov ga je sovražil; iz verskih predsodkov živine ne koljejo / brez predsodkov je govorila o problemih

Predsodki so stališča, ki so neupravičena, neargumentirana ali nepreverjena. Spremljajo jih močna čustva. Kažejo se predvsem v nespoštljivem, ponižujočem ali prezirljivem odnosu do drugih in drugačnih. Najpogosteje se kažejo do pripadnikov drugih narodov, etničnih skupnosti, ras, kultur, bolnih ter do oseb z drugačnim načinom življenja ter različnimi religioznimi in spolnimi usmeritvami. Lahko so:

- pozitivni (do določenih skupin, poklicev, družbenih pojavov in institucij) in
- negativni, ki so orodje za agresijo, diskriminacijo, preganjanje in izganjanje.

Do najbolj tragičnega dejanja v psihologiji predsodkov pride, ko se žrtve predsodkov poistovetijo z vsebino predsodkov in tako predsodki, usmerjeni proti njim, postanejo tudi vsebina njihove samopodobe in njihove dejavnosti. Žrtve predsodkov same s svojim obnašanjem opravičujejo predsodke in krog se tako zaključí (Ule, 2004, str. 165 in 166).

STEREOTIP

Slovar slovenskega knjižnega jezika stereotip definira tako:

stereotíp -a m (î) *knjiž. ustaljena ali pogosto ponavljajoča se oblika česa; obrazec, vzorec*: to so z izkušnjami pridobljeni stereotipi; njegovo življenje je polno stereotipov / pisateljevi junaki v tem romanu so stereotipi *neoriginalne, ponavljajoče se osebe*; razprava o stereotipih v novinarskem jeziku v *določenih okoliščinah ponavljajočih se izrazih, frazah* // govoriti v stereotipih

Stereotipi so sodbe o vseh, ki ne veljajo za nikogar, ter zaradi svoje ohlapnosti ne ustrezajo stvarnosti. Pomenijo posploševanje delno točnih, a večinoma nepreverjenih in površnih sodb o človeku, skupini ali skupnosti. Njihova naloga je, da poudarijo tipične in za nas pomembne poteze drugih. Veljajo za toge in izkrivljene predstave, ki ne upoštevajo individualnih razlik in družbenih sprememb ter hkrati spodbujajo družbene predsodke. Stereotipiziranje je namreč proces opisovanja ljudi na osnovi njihove skupinske pripadnosti in tako so stereotipi, da so »ženske čustvene« in »moški agresivni« sporni. Posameznike s tem označujemo za čustvene in agresivne, ne da bi jih поблиžje poznali, ker jih identificiramo kot člane določenih socialnih skupin. Vendar imajo stereotipi tudi pomembno vlogo v vsakdanjem življenju, saj se s stereotipizacijo situacij, ljudi in odnosov hitro prilagodimo na socialno okolje. V tem pogledu so učinkoviti in koristni (povz. po Ule, 2004, str. 159 in 160).

Iz tega lahko povzamemo, da so predsodki in stereotipi zaradi napačnih sodb vzrok, da z njimi spregledamo raznovrstnost sveta, saj jih oblikujemo na osnovi posploševanja, pomanjkljivih dejstev in posplošenih informacij.

V nadaljevanju se bomo osredotočili le na predsodke, saj so le-ti glavna tema našega raziskovanja, čeprav so povezani s številnimi drugimi pojmi – diskriminacija, stališča, stereotipi, sovražni govor, stigma, sprejemanje in zavračanje drugačnih itd.

2.2 Izvor predsodkov

Pogoje za nastanek predsodkov lahko delimo v dve skupini:

1. širše (makrosocialne) pogoje,
2. individualne (mikrosocialne) pogoje.

Z mikrosocialnimi pogoji se ukvarja socialna psihologija, ki loči med dvema glavnima izvoroma predsodkov:

- socializacija v prvih letih življenja in
- frustracijske ter krizne situacije v odraslem življenju.

Veliko predsodkov ima svoj izvor v zgodnjem otroštvu, ko pod vplivom staršev in drugih avtoritet sprejemamo prve močno posplošene sodbe o socialnem svetu okoli sebe, ki jih težko spremenimo pod

vplivom izkušenj in dejstev. Človek je pripravljen sprejeti nove informacije šele tedaj, ko ga obstoječe začnejo ovirati v socialnem delovanju. (povz. po Ule, 2004, str. 174 in 175).

Otroci pridobijo predsodke od družine, šole, preko medijev in otroške literature. Družina velja za bistven socializacijski model pri nastajanju predsodkov in raziskave kažejo močno pozitivno povezavo v predsodkih med starši in otroci. Šola lahko s svojim skritim učnim načrtom bistveno vpliva na nastanek predsodkov. Raziskave so pokazale, kako so učbeniki in šolska berila polni spolnih stereotipov in predsodkov glede ženskih in moških del ter poklicev. Hkrati pa je šola s posredovanjem znanja, razširjanja vednosti in demokratično organizacijo življenja tudi institucija za obrambo pred predsodki (povz. po Ule, 2004, str. 175).

Uletova navaja tudi različne modele razlag oblikovanja predsodkov:

- predsodki nastajajo iz strahu pred tujim in drugačnim, na primer iz potlačenih frustracij iz otroštva;
- oblikujejo se zaradi negotovosti, pogosto pri posamezniku, ki ima nizko stopnjo čustvene potešitve in bližine ter je hkrati izpostavljen visoki stopnji nadzorovanja, kaznovanja in stroge vzgoje nasploh;
- vzroki oblikovanja predsodkov so v socialnem okolju, ker se oblikujejo prek procesov socialne izoblikovanosti osebnosti (povz. po Ule, 2004, str. 175).

2.3 Izražanje predsodkov

Predsodki vplivajo na obnašanje in s stopnjo intenzivnosti se spreminjajo v čisto primitivno obnašanje. Razlikujemo pet stopenj izražanja predsodkov:

1. **obrekovanje** – izraz antipatij do drugih skupin na družbeno sprejemljiv način (šale, vici);
2. **izogibanje** – ustvarjanje socialne distance do pripadnikov drugih skupin;
3. **diskriminacija** – preprečevanje dostopa ogroženih skupin do nekaterih obćih dobrin, na primer možnost šolanja, zaposlovanja, bivanja ...;
4. **nasilje** – ogrožanje fizične integritete posameznikov manjšinskih skupin;
5. **genocid** – iztrebljanje, fizično preganjanje celih skupin, manjšin, narodov (Nastran Ule, 2000, 183).

2.4 Zmanjševanje predsodkov

Obstajata dve strategiji, ki zagovarjata možnost spreminjanja predsodkov s pomočjo prepričevanja, poučevanja in boljšega informiranja posameznikov:

1. *hipoteza stika ali kontaktna strategija*
2. *strategija skupnega šolanja otrok*

Hipoteza stika ali kontaktna strategija govori o tem, da lahko dosežemo zmanjšanje predsodkov med dvema skupinama, če povečamo število medosebnih kontaktov in prijateljskih zvez med člani obeh skupin. Predvideva se, da bo boljše poznavanje resničnega življenja in stvarnih problemov obeh skupin privedlo do bolj utemeljenih stališč ljudi do lastne in tuje skupine.

Strategija skupnega šolanja otrok vsebuje prepričanje, da skupno šolanje otrok iz različnih etničnih skupin zmanjšuje tovrstne predsodke, saj kontakti otrok v šoli, medsebojna pomoč pri učenju ter sodelovanje pri šolskih dejavnostih vzgojijo pri otrocih večje razumevanje za individualno zaznavanje in vrednotenje drugih otrok (povz. po Ule, 2004, str. 165).

2.5 Predsodki, povezani s pojavom Covid-19

V okoliščinah, ko se je pojavila nova bolezen, osebe, ki jih okolica povezuje z boleznijo, doživlja predsodke, etiketiranje, diskriminacijo, neprijazno ravnanje, izključevanje, žalitve, izgubo socialnega statusa. Tak negativen odnos ima škodljiv vpliv na bolnike, na zdravstvene delavce in na bolnikove svojce, pa tudi na širši krog prijateljev in znancev in na celotno skupnost. Ljudje, ki niso zboleli, a imajo z bolnimi skupne značilnosti (na primer zunanji videz, poreklo, kraj bivanja ...), lahko prav tako doživljajo negativne posledice predsodkov.

Predsodki, povezani s Covid-19, temelji na treh povezanih dejavnikih:

- a) Bolezen je nova in neznana, tudi strokovnjaki še nimajo odgovorov na čisto vsa vprašanje.
- b) Ljudje se pogosto bojimo neznanega.
- c) Strahove je zelo lahko povezovati s »tistimi drugimi«.

Razumljivo je, da pojav nove bolezni v javnosti povzroča zmedo, strah, negotovost in občutek nemoči.

Posledice predsodkov lahko privedejo do družbene izolacije posameznikov in skupin – to pa pomeni povečano nevarnost, da se bo virus razširil še bolj. Lahko privede do večjih zdravstvenih problemov in tveganj za posameznike, pa tudi znatno oteži nadzor in obvladovanje nalezljive bolezni. Pride lahko do naslednjih pojavov:

- prikrivanja bolezni (svoje in svojih bližnjih), da bi se izognili diskriminaciji;
- opustitve iskanja strokovne zdravstvene pomoči;
- opustitve ukrepov in vedenja, priporočenih za zbolele in njihove bližnje.

Kako preprečevati in omejiti škodljive vplive predsodkov, povezanih s Covid-19?

Izkušnje kažejo, da predsodki v zvezi z nalezljivimi boleznimi bistveno poslabšajo možnosti primerne ukrepanja. Kar je nujno potrebno za učinkovito ukrepanje ob izbruhu nalezljive bolezni, je zaupanje v zdravstvene ustanove in v strokovne smernice in nasvete z veliko mero empatije do vseh, ki jih je bolezen prizadela. Nujno potrebno je vlagati napore, da prebivalstvo čim bolj razume bolezen in potrebne ukrepe, ter razviti smernice, ki ljudem omogočajo, da samozaščitno ravnajo in pridobijo občutek zaupanja in varnosti zase in za svoje bližnje. Pri tem ima ključno vlogo način, kako komuniciramo o Covid-19. Ljudje morajo dobiti občutek, da lahko učinkovito ukrepajo in sodelujejo v boju z nalezljivo boleznijo in da ustrezne javne službe delajo v skupno dobro vseh – to je za zamejitev strahov najbolj pomembno. Ustvariti je treba družbeno okolje, v katerem se je mogoče o bolezni in njenih vplivih pogovarjati odkrito, pošteno in učinkovito.

Nekaj predlogov, kako zmanjšati predsodke v zvezi s Covid-19:

1. Besede so pomembne. Ni vseeno, kako govorimo o novem koronavirusu.
2. Prav vsak posameznik lahko pomembno prispeva k zmanjševanju škodljivih vplivov stigmatizacije.
3. Poskrbeti je treba za kakovostno komuniciranje.

(povz. po Smernice za preprečevanje in zmanjševanje družbene stigme, povezane z novo virusno boleznijo Covid-19).

3 OSREDNJI DEL

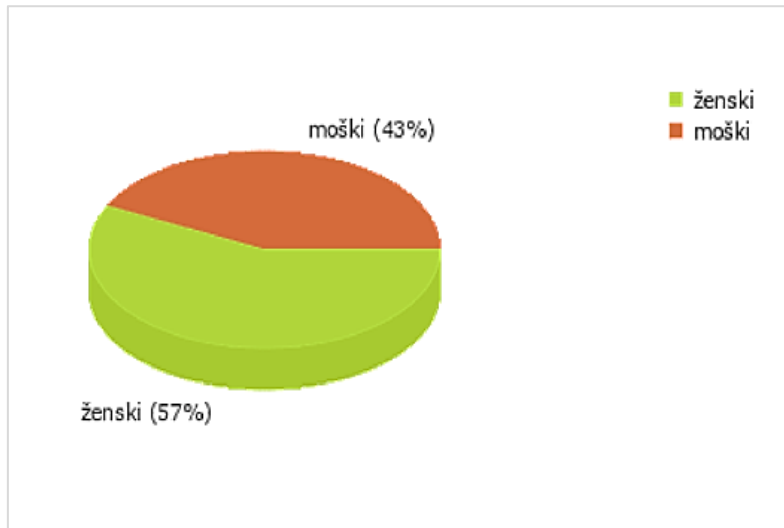
3.1 Predstavitev raziskovalnih rezultatov

3.1.1 Vzorec anketirancev

V raziskavo smo vključili 270 učencev od 4. do 9. razreda Osnovne šole Hudinja. Anketa je bila izvedena s pomočjo spletnega orodja 1KA. Anketo je reševalo 363 učencev, vendar je bilo uporabnih le 270 anketnih vprašalnikov.

Tabela 1: Število anketiranih

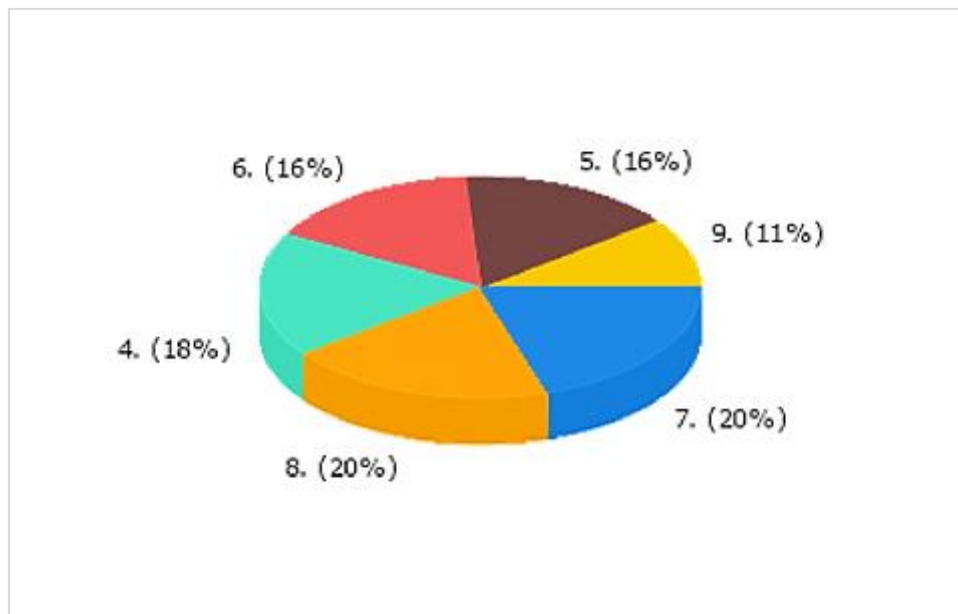
SPOL	Število učencev	%
Dečki	115	43
Deklice	155	57
Skupaj	290	100

Graf 1: Število anketiranih

Tabela 2: Število anketiranih po razredih

SPOL	Število učencev	%
4.	49	18
5.	42	16
6.	43	16
7.	54	20
8.	53	20
9.	29	11
Skupaj	270	100

Graf 2: Število anketiranih po razredih

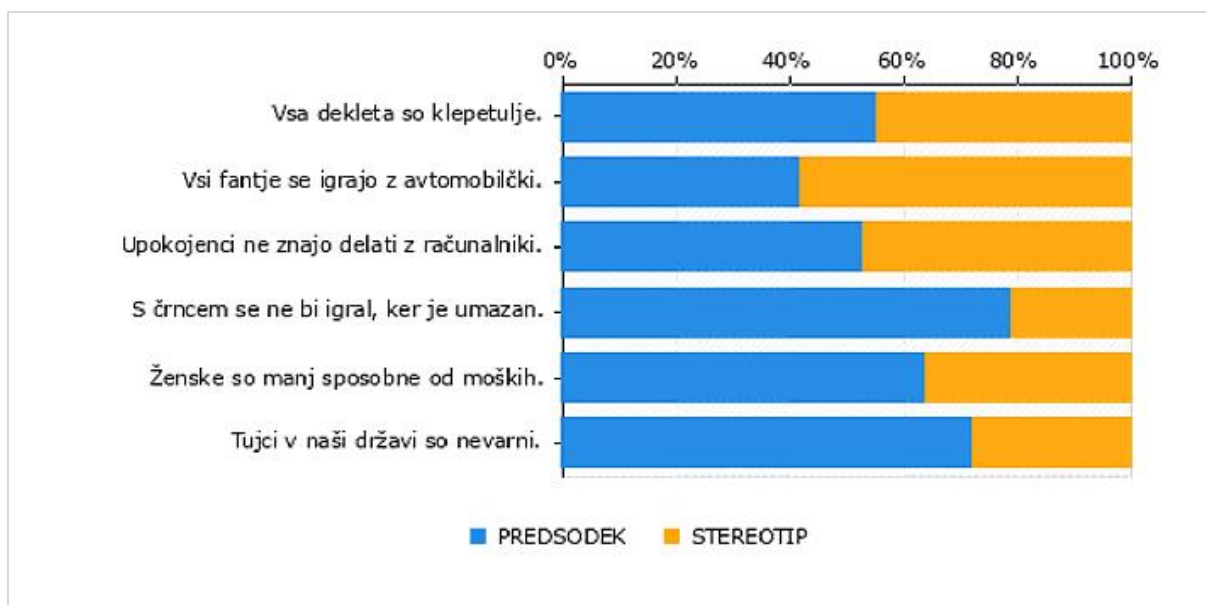
Graf 1 in 2 kažeta vzorec anketirancev, pri čemer je treba omeniti, da smo pričakovali, da bo delež devetošolcev nekoliko nižji, saj so imeli na dan spletne ankete v času pouka na daljavo informativne dneve v srednjih šolah, zato je udeležba pričakovano nizka.

3.1.2 Rezultati statistične obdelave podatkov

1. Označi, ali je trditev predsodek ali stereotip.

Tabela 3: Poznavanje razlik med predsodkom in stereotipom

	PREDSODEK	STEREOTIP
Vsa dekleta so klepetulje.	142 (55 %)	114 (45 %)
Vsi fantje se igrajo z avtomobilčki.	107 (42 %)	149 (58 %)
Upokojenci ne znajo delati z računalniki.	136 (53 %)	120 (47 %)
S črncem se ne bi igral, ker je umazan.	203 (79 %)	53 (21 %)
Ženske so manj sposobne od moških.	164 (64 %)	92 (36 %)
Tujci v naši državi so nevarni.	185 (72 %)	71 (28 %)

Graf 3: Poznavanje razlik med predsodkom in stereotipom

Tabela 4: Pravilne rešitve poznavanja razlik med predsodkom in stereotipom

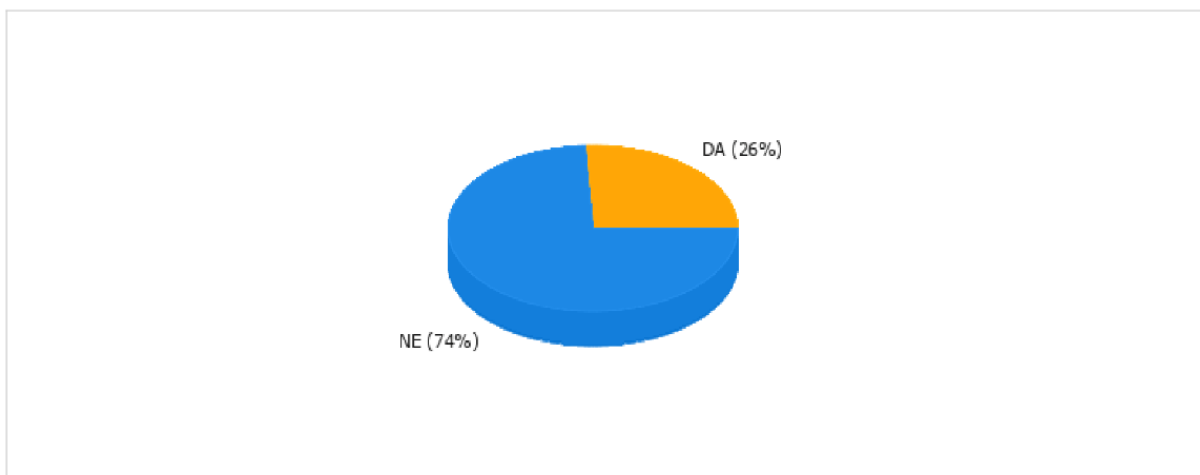
	PREDSODEK	STEREOTIP
Vsa dekleta so klepetulje.		+
Vsi fantje se igrajo z avtomobilčki.		+
Upokojenci ne znajo delati z računalniki.		+
S črncem se ne bi igral, ker je umazan.	+	
Ženske so manj sposobne od moških.		+
Tujci v naši državi so nevarni.	+	

Pri tem vprašanju so morali učenci označiti, ali je posamezna trditev predsodek ali stereotip. Na ta način smo želeli na zelo enostavnih in vsakodnevnih primerih ugotoviti, ali učenci zaznajo in razumejo razliko med stereotipi in predsodki. V Tabeli 4 so prikazane pravilne rešitve, katera od ponujenih trditev je stereotip in katera predsodek. Na podlagi rezultatov ankete, ki so predstavljeni v Tabeli 3 in Grafu 3, vidimo, da so učenci kot pravilni prepoznali samo dve trditvi, in sicer da je trditev *Vsi fantje se igrajo z avtomobilčki.* stereotip, in da je trditev *S čmrcem se ne bi igral, ker je umazan.* predsodek.

2. Ali si že kdaj bil/-a žrtev predsodkov? (n = 256)

Tabela 5: Žrtve predsodkov

	Število učencev
DA	66
NE	190

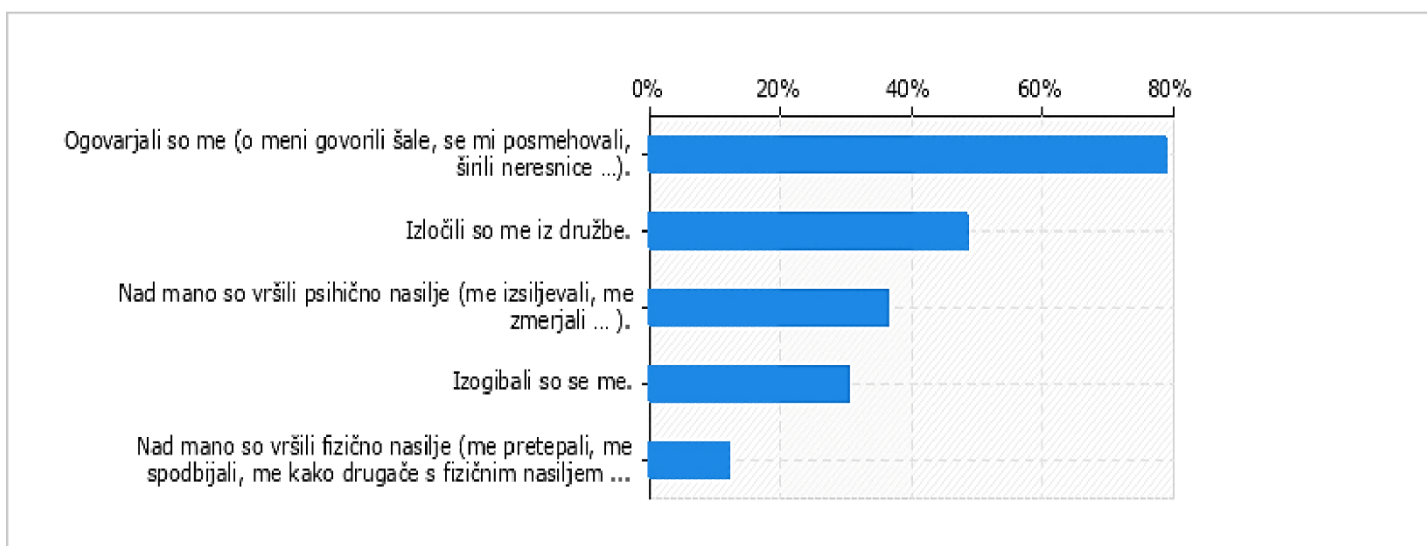
Graf 4: Žrtve predsodkov

Graf 4 nam pokaže, da skoraj tri četrtine anketiranih učencev niso bili žrtve predsodkov, 26 % vprašanih pa so se že znašli v tem položaju. V nadaljevanju sledijo vprašanja, na katera so odgovarjali samo tisti, ki so že bili žrtve predsodkov (do vključno 5. vprašanja).

3. Na katere od spodaj naštetih načinov si doživljal/-a predsodke? Možnih je več odgovorov. (n = 66)

Tabela 6: Doživljanje predsodkov

	Število	%
Ogovarjali so me (o meni govorili šale, se mi posmehovali, širili neresnice ...).	52	79 %
Izogibali so se me.	20	30 %
Izločili so me iz družbe.	32	48 %
Nad mano so vršili fizično nasilje (me pretepali, me spodbijali, me kako drugače s fizičnim nasiljem ustraховali ...).	8	12 %
Nad mano so vršili psihično nasilje (me izsiljevali, me zmerjali ...).	24	36 %

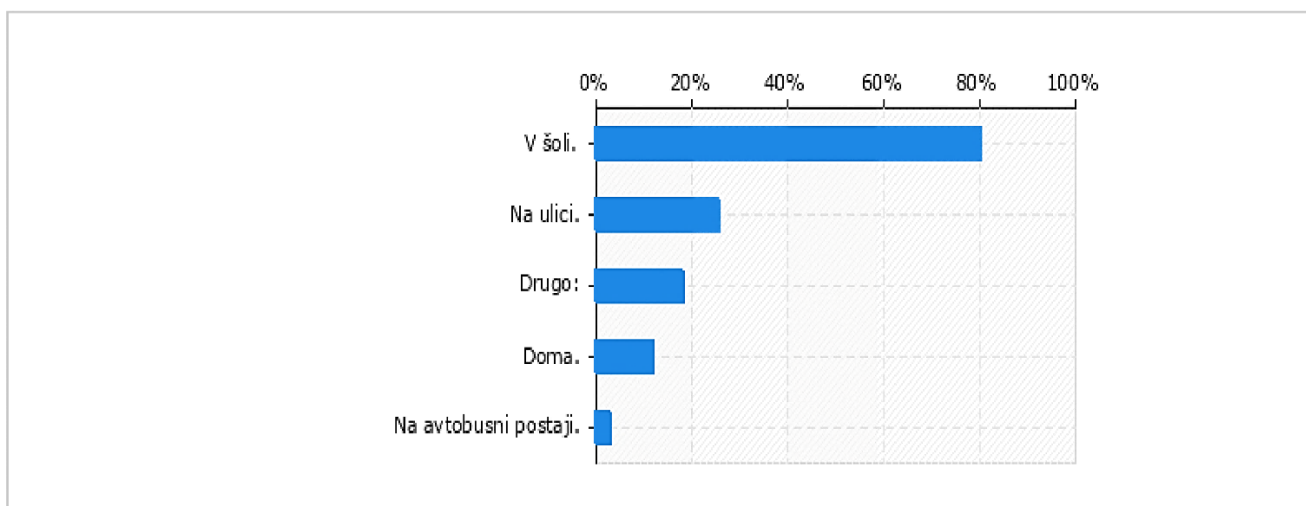
Graf 5: Doživljanje predsodkov

Pri vprašanju, na katere načine so učenci, ki so že bili žrtve predsodkov, doživljali predsodke, so imeli možnost izbrati več odgovorov. Največkrat (79 %) so jih ogovarjali, tako da so o njih govorili šale, se jim posmehovali, širili neresnice in drugo, v 48 % so jih izločili iz družbe, 36 % jih je bilo žrtev psihičnega nasilja, v 30 % so se jih izogibali, najmanj (12 %) pa je bilo žrtev fizičnega nasilja.

4. Kje si bil/-a deležen/-na predsodkov? Možnih je več odgovorov (n = 66)

Tabela 7: Kraj doživljanja predsodkov

	Število	%
Doma.	8	12 %
V šoli.	53	80 %
Na ulici.	17	26 %
Na avtobusni postaji.	2	3 %
Drugo.	12	18 %

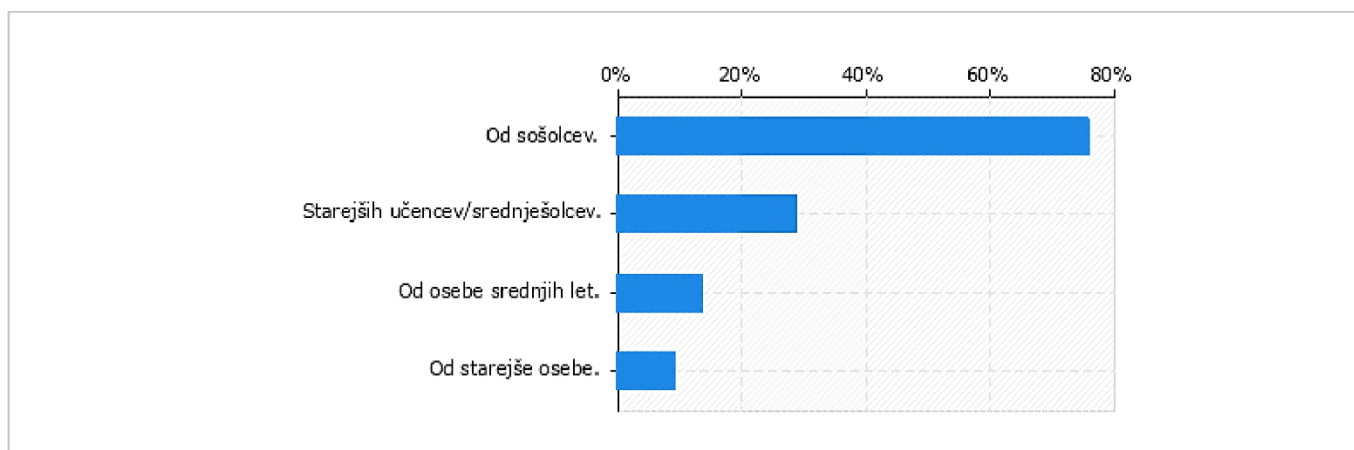
Graf 6: Kraj doživljanja predsodkov

Zelo pomembno informacijo nama je dalo četrto vprašanje, ki se navezuje na kraj, kjer so učenci bili žrtve predsodkov. Odgovore na to vprašanje nama jasno kaže Graf 6. Kar 80 % anketiranim, ki so že doživeli predsodke s strani druge osebe, se je to zgodilo v šoli, sledi ulica s 26 %, 12 % anketiranih je to doživelo doma, 3 % pa na avtobusni postaji. Ni pa zanemarljiv podatek, ki so ga učenci navajali v možnosti Drugo, kjer so zapisovali, da se je to zgodilo na igrišču in različnih občolskih dejavnostih.

5. Od koga si bil/-a deležen/-na predsodkov?

Tabela 8: Vir izražanja predsodkov

	Število	%
Od sošolcev.	50	76 %
Starejših učencev/srednješolcev.	19	29 %
Od osebe srednjih let.	9	14 %
Od starejše osebe.	6	9 %

Graf 7: Vir izražanja predsodkov

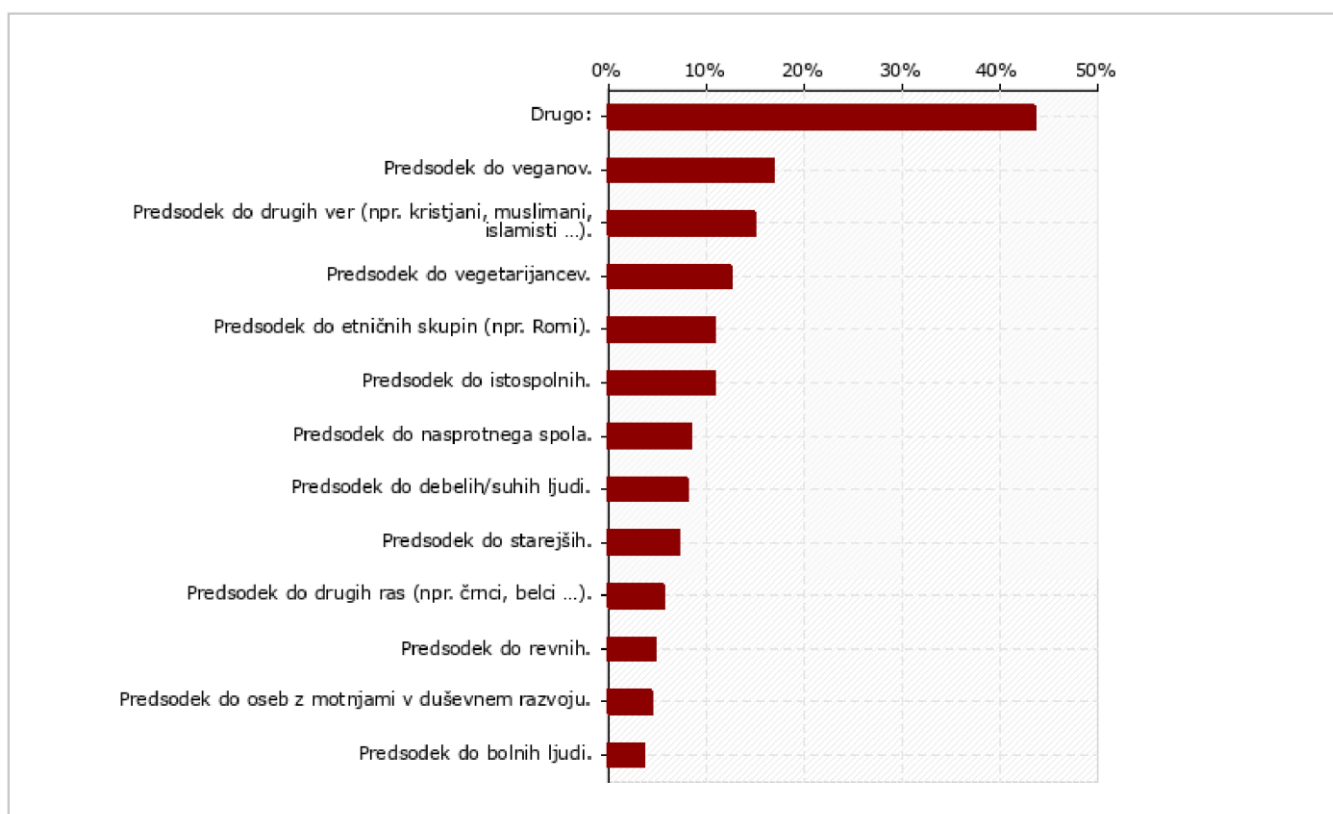
Tabela 8 in Graf 7 kažeta, da so otroci naše šole največkrat doživeli predsodke s strani svojih sošolcev (76 %). Zanimiv je tudi podatek, da je 29 % anketiranih izbralo odgovor, da so bili starejši učenci ali srednješolci tisti, ki so nad njimi izražali predsodke, sledijo jim osebe srednjih let (14 %) in starejše osebe (9 %).

6. Zanima naju, ali imaš tudi ti kakšne predsodke. Obkroži črko pred predsodkom, ki ga imaš ti do drugačnih. (Možnih je več odgovorov)

Tabela 9: Vrste predsodkov pri anketiranih učencih

	Število	%
Predsodek do drugih ras (npr. črnci, belci ...).	14	6 %
Predsodek do drugih ver (npr. kristjani, muslimani, islamisti ...).	37	15 %
Predsodek do etničnih skupin (npr. Romi).	27	11 %
Predsodek do nasprotnega spola.	21	8 %
Predsodek do istospolnih.	27	11 %

Predsodek do starejših.	18	7 %
Predsodek do bolnih ljudi.	9	4 %
Predsodek do vegetarijancev.	31	13 %
Predsodek do veganov.	42	17 %
Predsodek do debelih/suhih ljudi.	20	8 %
Predsodek do oseb z motnjami v duševnem razvoju.	11	4 %
Predsodek do revnih.	12	5 %
Drugo.	108	44 %

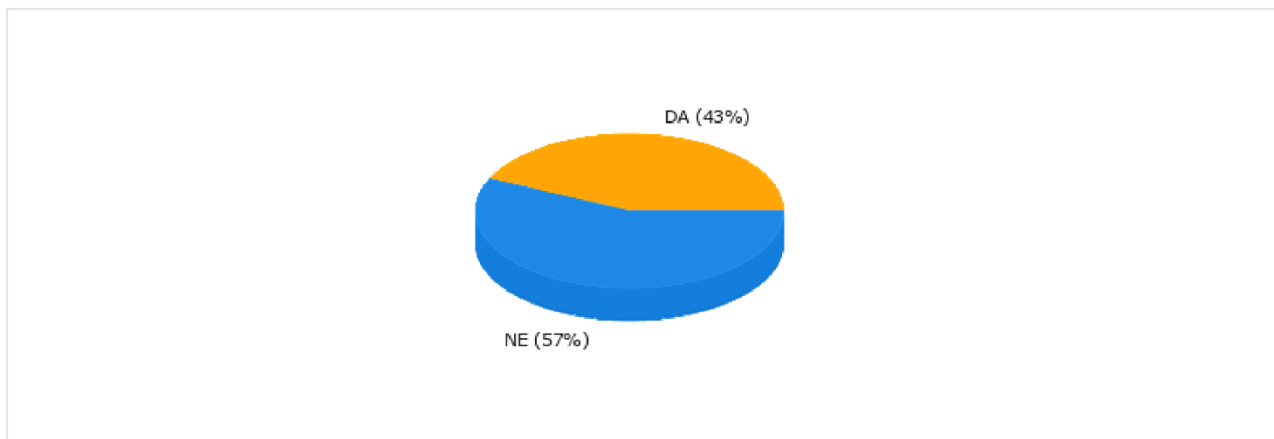

Graf 8: Vrste predsodkov pri anketiranih učencih

Na vprašanje, ali imajo tudi anketirani učenci kakšne predsodke, so učenci pod možnost Drugo vsi navajali številne različice odgovora, da nimajo predsodkov, čeprav v tem vprašanju tega niti nisva predvideli, vendarle pa so odgovori dali zanimive rezultate. 44 % anketiranih učencev torej nima predsodkov, 17 % jih ima predsodek do veganov, najmanj pa do bolnih ljudi (4 %) in do oseb z motnjami v duševnem razvoju (4 %). Od najpogostejšega do najmanj pogostega predsodka si sledijo: predsodek do drugih ver (15 %), predsodek do vegetarijancev (13 %), do etničnih skupin (11 %), do istospolnih (11

%), do nasprotnega spola (8 %), do debelih/suhih ljudi (8 %), do starejših ljudi (7 %), do drugih ras (6 %), do revnih (5 %).

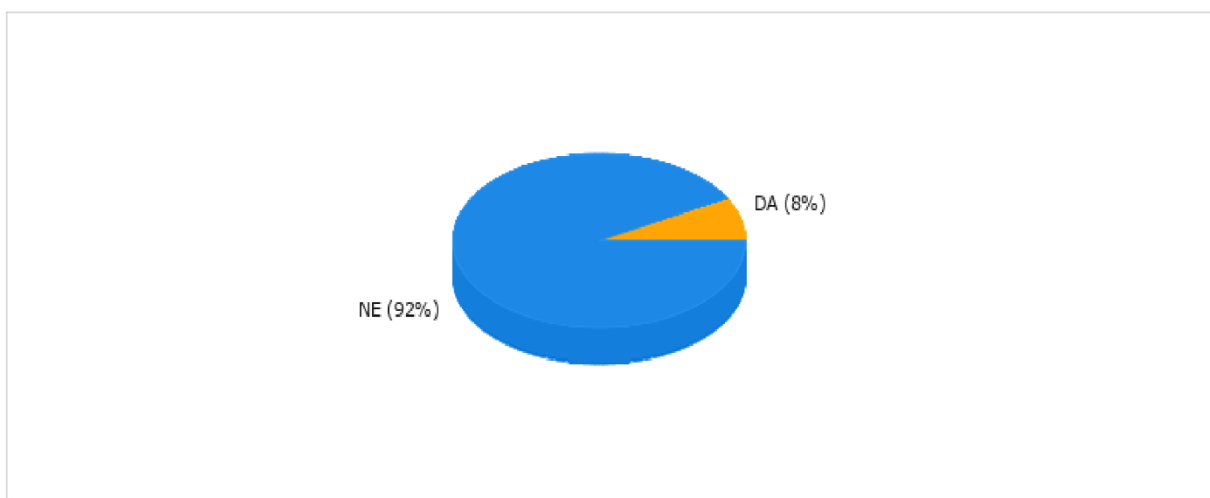
7. Je kdo od tvojih bližnjih ali ti sam/-a že prebolel/-a okužbo z virusom Covid-19? (n = 246)

Graf 9: Prebolevnost s Covid-19

Prikazani rezultati v Grafu 9 kažejo, da skoraj polovica anketiranih učencev pozna nekoga ali pa je celo sam preživel koronavirusno bolezen. To vprašanje sva postavili, da bi imeli primerljiv podatek za naslednje vprašanje, v katerem naju zanima, ali so bili deležni kakšnih predsodkov v zvezi z boleznijo Covid-19.

8. Zanima naju, ali veš ali morda poznaš koga, ki je bil oz. si bil/-a deležen/-a kakšnih predsodkov v zvezi z boleznijo Covid-19?(n = 246)

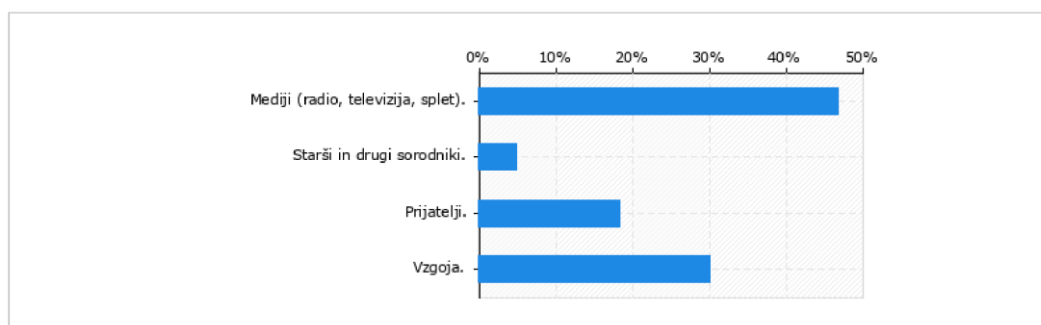
Graf 10: Izražanje predsodkov v zvezi s covid-19

Graf 10 kaže, da je le 8 % tistih, ki so preživelih bolezen Covid-19 ali pa poznajo koga, ki ga je preživel, pri katerih so bili izraženi kakršnikoli predsodki. Ko so učenci pri naslednjem vprašanju navajali, kako so se ti predsodki izražali, so v večini zapisali, da so se jih ljudje izogibali.

9. Kaj po tvojem mnenju najbolj vpliva na širjenje predsodkov med ljudmi? (n = 246)

Tabela 10: Vplivi na predsodke

Odgovori	Število	%
Mediji (radio, televizija, splet).	115	47 %
Starši in drugi sorodniki.	12	5 %
Prijatelji.	45	18 %
Vzgoja.	74	30 %

Graf 11: Vplivi na predsodke

Anketirani učenci naše šole menijo, da na širjenje predsodkov med ljudmi najbolj vplivajo mediji (radio, televizija, splet), saj jih je kar 47 % izbralo ta odgovor, 30 % jih meni, da je za širjenje predsodkov kriva vzgoja, 18 % prijatelji ter 5 % starši in sorodniki.

4 DISKUSIJA

Glavni cilj najine raziskovalne naloge je bil ugotoviti, kako se učenci 2. in 3. triade naše šole soočajo s predsodki, ali jih sploh prepoznajo oz. jih ločijo od stereotipov, in tudi raziskati, katere predsodke imajo sami. Tako sva že pri sami analizi posameznih anketnih vprašanj izpostavili nekatere ugotovitve, vendarle pa sva si na začetku našega raziskovalnega dela postavili štiri ključna vprašanja in jih podkrepili s štirimi hipotezami.

Tako sva v prvi hipotezi postavili trditev, da učenci zelo težko najdejo razlike med predsodki in stereotipi. Analiza rezultatov je pokazala, da učenci naše šole zelo slabo ločijo predsodek od stereotipa. To je učna snov, s katero se srečajo v 5. razredu pri predmetu Družba in potem tudi pri Domovinski in državljski kulturi in etiki v 7. razredu. Od ponujenih šestih trditev (*Vsa dekleta so klepetulje.*, *Vsi fantje se igrajo z avtomobilčki.*, *Upokojenci ne znajo delati z računalniki.*, *S črncem se ne bi igral, ker je umazan.*, *Ženske so manj sposobne od moških.* in *Tujci v naši državi so nevarni.*) so samo dve spoznali kot pravilni. Tako lahko z gotovostjo najino prvo hipotezo potrdiva. Tako sva sklepali, ker se ti dve področji zelo prepletata in je meja med njima zelo tanka.

Drugo področje najine raziskave je bilo vprašanje, koliko anketiranih učencev je bilo žrtev predsodkov, kje se je to najpogosteje zgodilo, kdo je pri tem sodeloval in kako se je to odražalo. Tako sva si postavili hipotezo, da je bila več kot polovica anketiranih učencev že žrtev predsodkov, ki so se največkrat zgodili v šoli s strani sošolcev, in sicer tako, da so jih učenci izločali iz družbe, se jih izogibali in na ta način vršili nanje psihični pritisk. Pri ugotavljanju pravilnosti najine hipoteze so nam pomagala kar štiri vprašanja v anketnem vprašalniku, in sicer Ali si že kdaj bil/-a žrtev predsodkov?, Na katere od spodaj naštetih načinov si doživljal/-a predsodke?, Kje si bil/-a deležen/-na predsodkov?, Od koga si bil/-a deležen/-na predsodkov? Na podlagi rezultatov le-teh lahko najino hipotezo delno potrdiva, delno ovrževa, saj je bila najina predpostavka, da je bila več kot polovica učencev naše šole že žrtev predsodkov, napačna. Rezultati so namreč pokazali, da je le-teh 26 %, kar naju seveda veseli. Pravilna pa je bila najina domneva v točki, da so se najpogosteje tovrstna obtoževanja zgodila v šoli (80 % anketiranih) s strani sošolcev (76 %). Spet pa morava najino hipotezo ovreči v postavki, na katere načine so najpogosteje doživljali predsodke. Analiza anketnega vprašalnika je namreč pokazala, da se anketirane učence najpogosteje ogovarjali v smislu, da so o njih govorili šale, se jim posmehovali, širili neresnice ipd. Vsekakor pa je to eden od načinov, s katerim se na žrtev vrši psihični pritisk.

Tretje področje najine raziskovalne naloge je bilo vprašanje, ali imajo anketirani učenci šole tudi sami predsodke do drugačnih. V najini hipotezi trdimo, da ima več kot 70 % anketiranih učencev tudi samih predsodke do drugačnih, kjer prednjačijo predsodki do drugih ras in ver. To hipotezo morava popolnoma ovreči, saj so rezultati najine hipoteze pokazali, da ima največ učencev predsodek do veganov (17 %), kar naju je zelo presenetilo. Na tem mestu bi bilo zanimivo ugotoviti, ali učenci, sploh 2. triade, ločijo razliko med vegani in vegetarijanci, zato naju ta rezultat raziskave ni popolnoma prepričal. Res je, da se je predsodek do drugih ver izkazal kot drugi najpogostejši predsodek (15 %), medtem ko se je predsodek do drugih ras znašel na spodnjem delu lestvice (6 %). Tukaj se nama poraja spet novo vprašanje, in sicer, ali bo slovenska družba še naprej tako homofobična ali se nemara obetajo boljši časi. Seveda je vzorec za kakršnokoli tovrstno trditev bistveno premajhen. Sva pa vsekakor veseli ugotovitve da 44 % anketiranih nima predsodkov.

Najina zadnja hipoteza se je glasila, da anketirani učenci niso zaznali predsodkov do ljudi, ki so bili okuženi s koronavirusom. Ker sva raziskovalno nalogo delali ravno v času karantene zaradi epidemije koronavirusa, se nama je to vprašanje zdelo primerno, da najino raziskavo aktualizirava tudi s trenutnim dogajanjem v družbi. 8 % tistih, ki so preživeli bolezen Covid-19 ali pa poznajo koga, ki ga je preživel, so zaznali, da so bili izraženi kakršnikoli predsodki. To pomeni, da najina hipoteza ni pravilna, saj sva domnevali da teh predsodkov ni. Res pa je, da je delež zelo nizek, vendarle pa ni zanemarljiv. Ko sva v nadaljevanju ugotavljali, kako so se ti predsodki izražali, so v večini zapisali, da so se jih ljudje izogibali. Ta odgovor sva nekako pričakovali, saj je bilo in je še o bolezni veliko neznanega, vsak dan sproti se strokovnjaki učijo in spoznavajo nove posledice obolevnosti s koronavirusno boleznijo, zato je strah med ljudmi popolnoma razumljiv.

Za konec, čeprav to ni bil predmet najine raziskave, pa naju je zanimalo še, kaj po njihovem mnenju najbolj vpliva na širjenje predsodkov med ljudmi. Anketirani učenci naše šole menijo, da na širjenje predsodkov med ljudmi najbolj vplivajo mediji (radio, televizija, splet), saj jih je kar 47 % izbralo ta odgovor, 30 % jih meni, da je za širjenje predsodkov kriva vzgoja, 18 % prijatelji ter 5 % starši in sorodniki. Tukaj nama je pozornost zbudil rezultat, da je na eni strani vzgoja tista, ki v 30 % vpliva na širjenje predsodkov, na drugi strani pa so starši le v 5 % tisti, ki imajo vpliv na predsodke. Ampak, ali niso starši glavni vir vzgoje? To vprašanje pa bi lahko bil predmet tudi katere druge raziskave.

5 ZAKLJUČEK

Živimo v družbi, v kateri se tradicionalni predsodki navezujejo na razlike v barvi kože, spolu, običajih, sodobnejši predsodki pa se dotikajo razlik v izobrazbi, kulturni ravni, religiji, v telesnem in duševnem zdravju in podobnih. Zoper nove oblike predsodkov se moramo boriti z ukrepi, ki so usmerjeni k oblikovanju pozitivnih norm in zakonov, ki izboljšujejo družbeni položaj ter izobrazbeno in kulturno raven prizadetih ljudi.

Zastrašujoče je, da večina prebivalstva nestrpnost, predsodke, sovražnost, nesprejemanje in rasizem tolerirajo in veljajo za nekaj povsem običajnega in normalnega. Na vseh ravneh življenja bi bilo nujno potrebno širše poseči v razmišljanje posameznikov, da se osvobajajo tradicionalnih vzorcev mišljenj in izstopijo iz takšnih ukalupljenih vzorcev.

Pri otrocih mnogokrat krivimo starše oziroma njihovo vzgojo. Vendar je to mnogokrat neopravičeno. Tu so pomembni tudi drugi in mediji. Nezanemarljiva pa je tudi vloga šole. Učitelj lahko nastopa v vlogi vzora, ki mu učenci sledijo.

Napačne predstave, predsodki in strahovi pa so lahko velika ovira pri obvladovanju nove nalezljive bolezni. Vendar pa je treba pri tem, ko jim postavimo nasproti preverjena dejstva, zmeraj komunicirati tako, da spoštujemo čustva in stališča ljudi, ki padejo pod vpliv negativnih sporočil. Vsako priložnost je treba izkoristiti za širjenje dejstev in pozitivnih sporočil – strah povzroča stigmatizacijo in prava dejstva pa jo zmanjšujejo. Vsako priložnost je treba izkoristiti tudi za razbijanje stereotipov in predsodkov do kogarkoli in česarkoli. Vsi bi si morali prizadevati, da bi bili zgled – tako s komuniciranjem kot s svojim ravnanjem.

6 VIRI IN LITERATURA

6.1 Pisni viri

Nastran Ule, Mirjana (1999). *Predsodki in diskriminacije: izbrane socialno-psihološke študije*. Ljubljana: Znanstveno publicistično središče.

Nastran Ule, Mirjana (2000). *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Zbirka Alfa.

Ule, Marjana (2004). *Socialna psihologija*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

6.2 Elektronski viri

SSKJ. Pridobljeno [https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=*](https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=)

Smernice za preprečevanje in zmanjševanje družbene stigme, povezane z novo virusno boleznijo Covid-19. Pridobljeno 4. 2. 2021. <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/2020-03-02-smernice-who-za-komuniciranje-novega-koronavirusa-za-zmanjševanje-druzbene-stigme.pdf>

Alenka Zgonik, (2012). Stereotipi so za to, da nam ni treba nenehno razmišljati s svojo glavo. Pridobljeno 28. 1. 2021, <https://old.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/stereotipi-so-za-to-da-nam-ni-treba-nenehno-razmisljati-s-svojo-glavo.html>

Vid Libnik, (2020). Zaradi stigme obolelih je lahko širjenje koronavirusa hitrejše. Pridobljeno 4. 2. 2021, <https://siol.net/novice/slovenija/zaradi-stigme-oboelih-je-lahko-sirjenje-koronavirusa-hitrejse-522459>

7 PRILOGA

ANKETNI VPRAŠALNIK

Sva učenci 7. razreda, Arabela Kostanjevec in Gaja Ramšak, ki pripravljata raziskovalno nalogo v okviru natečaja Mladi za Celje z naslovom **Osnovnošolci v primežu predsodkov**. Pred tabo je vprašalnik, s pomočjo katerega bosta prišli do želenih podatkov, ki so nujno potrebni za njihovo raziskavo. Anketa je anonimna. S svojimi odgovori nama boš pomagal/-a, zato te prosiva za natančne in iskrene odgovore.

Razred: 4., 5., 6., 7., 8., 9. (obkroži)

Starost: _____

Spol (obkroži):

M

Ž

*Da boš lažje reševal/-a spodnjo anketo, si preberi, kaj je **predsodek** in kaj **stereotip**. O tem si se učil/-a že v 4. razredu, zato verjameva, da ti nekaj spodnjih vprašanj ne bo predstavljalo težav. Prosiva te, da natančno prebereš vprašanja in nanje čim bolj iskreno in natančno odgovoriš. Za vse tvoje odgovore se ti že vnaprej zahvaljujeva.*

Predsodek je slabo mnenje o ljudeh, ne da bi jih sploh poznali. Najpogosteje se kažejo do pripadnikov drugih narodnosti, etničnih skupin, ver, ras, kultur, bolnih ter ljudi z drugačnim načinom življenja.

Stereotip je splošno, zakoreninjeno prepričanje o določenih ljudeh ali skupnosti.

1. S križcem označi, ali je trditev predsodek ali stereotip.

TRDITEV	PREDSODEK	STEREOTIP
Vsa dekleta so klepetulje.		
Vsi fantje se igrajo z avtomobilčki.		
Tujci v naši državi so nevarni.		
Upokojenci ne znajo delati z računalnikom.		
S črncem se ne bi igral, ker je umazan.		

Ženske so manj sposobne od moških.		
------------------------------------	--	--

2. Si že bil kdaj žrtev predsodkov?

- a) DA.
- b) NE.

3. Če si na prejšnje vprašanje odgovoril/-a z DA, obkroži, na katere od spodaj naštetih načinov si doživljal/-a predsodke. Obkrožiš lahko več odgovorov.

- a) Ogovarjali so me (o menih govorili šale, se mi posmehovali, širili neresnice ...).
- b) Izogibali so se me.
- c) Izločili so me iz družbe.
- d) Nad mano so vršili fizično nasilje (me pretepali, me spodbijali, me kako drugače s fizičnim nasiljem ustrahovali ...).
- e) Nad mano so vršili psihično nasilje (me izsiljevali, me zmerjali ...).

4. Kje si bil deležen/-a predsodkov?

- a) Doma.
- b) V šoli.
- c) Na ulici.
- d) Na avtobusni postaji.
- e) Drugo: _____

5. Od koga si bil deležen neprimernega/nestrpnega vedenja/opazk?

- a) Od sošolcev.
- b) Starejših učencev/srednješolcev.
- c) Od osebe srednjih let.
- d) Od starejše osebe.

6. Zanima naju, ali imaš tudi ti kakšne predsodke. Obkroži črko pred predsodkom, ki ga imaš ti do drugačnih. Obkrožiš lahko več odgovorov.

- a) Predsodek do drugih ras (npr. črnci, belci ...).
- b) Predsodek do drugih ver (npr. kristjani, muslimani, islamisti ...).
- c) Predsodek do etničnih skupin (npr. Romi).
- d) Predsodek do nasprotnega spola.
- e) Predsodek do istospolnih.
- f) Predsodek do starejših.
- g) Predsodek do bolnih ljudi.

- h) Predsodek do vegetarijancev.
- i) Predsodek do veganov.
- j) Predsodek do debelih/suhih ljudi.
- k) Predsodek do oseb z motnjami v duševnem razvoju.
- l) Predsodek do revnih.
- m) Drugo: _____

7. V času epidemije koronavirusa, ko še bolezen ni dokončno raziskana, se lahko pojavijo tudi predsodki do tistih, ki so se okužili z virusom covid-19.

Je kdo od tvojih bližnji ali ti sam/-a že prebolel/-a okužbo z virusom covid-19?

- a) DA.
- b) NE.

8. Zanima naju, ali veš ali morda poznaš koga, ki je bil oz. si bil/-a deležen/-a kakšnih predsodkov v zvezi z boleznijo covid-19?

- a) DA
- b) NE

Če si na prejšnje vprašanje odgovoril/-a z DA, na črto napiši, kako so se ti predsodki izražali.

9. Kaj po tvojem mnenju najbolj vpliva na širjenje predsodkov med ljudmi?

- a) Mediji (radio, televizija, splet).
- b) Starši in drugi sorodniki.
- c) Prijatelji.
- d) Vzgoja.

Hvala za tvoje iskrene odgovore.